

morejo pokazati vladarja, ki bi se bil za to potegoval, da bi se vsi jegovi narodi Slovaki, Rumuni, Rusini, Srbi, Hrvati, Slovenci in Nemci bodi si s dobro ali s hudo pomadjarili, celo o kralju Matiju Korvinu bi se to ne dalo dokazati. Ravno tako so bili tudi stanovni ogerski dolgo časa dalje vseh takih krivičnih prizadetev. Vsaj še ni davno tega, kar so ogerski velikaši in posestniki ljudstvo na svojih imanjih in grajščinah brez vse krivice in naj manjšega nasilstva pri svojem jeziku puščali, ki je bil večidel tudi jim materinski jezik in ktere ga so sami dobro znali in znati morali, ako so se hoteli z svojimi podložniki, med katerimi so živeli, razgovarjati. Ne bilo bi težko naštetih nekoliko plemenitih rodov na Slovaškem, v katerih se je splošni spisovni jezik češki že marljivo gojil, ko še na Češkem in Moravskem ni imel pristopa v palačah.

Še le v minolem stoletju in sicer posebno h koncu se je začelo javiti čim dalje tim silneje prizadevanje Madjarov, da bi njihov jezik na izgubo ostalih narodnosti postal gospodujoči jezik v celi kroni ogerski. Od te dobe še ni minolo 100 let in glej! kaj je zdaj ta reč na Ogerskem. Ako bi dedici pokolenja sedajnega iz grobov povstali, gotovo bi se čudili, kaj se je v času primerno tako kratkem na Ogerskem pomadjarilo. Noter do leta 1848 je to šlo neprenehoma hitrih korakov naprej. Po prekuciji l. 1849 je nastopil desetletni prestanek, od te dobe pa, od ktere je jenjal Bachov absolutizem, je popolnoma vrh doseglo napenjanje onih, kateri se niti krivice niti nasilstva ogibljejo in ki hočejo napraviti deželo madjarsko. V cerkvi, v šolah, v uradih z jedno besedo povsodi v javnem življenju ima gospodovati jezik madjarski. Ali je to pravično? Kam to pelje?

Mi nismo neprijatelji nobenega naroda in tedaj tudi ne madjarskega, naopak mi ljubimo ta narod, ktere ga dobre strani visoko čislamo. Kdo bi Madjara ne častil zavolj njegove dobrosrčnosti, ravnega značaja in poštenosti? Komu bi se ne dopadala krepka in junaška duša jegova? Kdo bi ne povzdigoval Madjara zavolj njegove goreče ljubezni do domovine in naroda, kterim žrtvovati vse in celo življenje je vedno pripravljen? In vendar bi državniški voditelji in načelniki ravno tega naroda v svojem sedajnem prizadevanju in počenjanju si imeli odgovoriti na dvojje vprašanje, kateri smo gori postavili, namreč prvič ali delajo pravično in drugič ali delajo res lastnemu narodu na korist.

O pravičnosti ne more biti daljšega razpravljanja, ako se držimo načela; "čegar nočeš, da bi tebi bilo storjeno, tudi sam drugim ne delaj in kar je drago tebi, tudi drugim ne jemlji."

Kar se tiče drugega vprašanja se nam vrivajo tele misli. Sicer je resnica, da je sebičnost vrojena vsakemu narodu in vsakemu posameznemu človeku. Vsak bi si želel svoj narod naj mnogobrojnejši, naj močnejši. Ni čuda tedaj, da imajo tudi Madjari željo, da bi njihov narod stopil v vrsto onih narodov, kateri imajo določivni glas vsaj v zadevah evropskih. Narod, ki šteje le nekoliko 5.000.000 duš morda še ne kakor Madjari, mora pri tem ostati, da se vdeležuje le tega, kar je pristopnega manjšim narodom. Ali Madjari v svoji še nekoliko vzhodni domišljiji sanjajo o ogromnem Magyar-orszagu, ktero bode v vzhodni Evropi določivno beseda imelo ali po našem zvoncec nosilo, in, ker vidijo slabo število svoje si ne vedo drugega sveta, da bi močnejši postali, kakor pomadjarjevati vse druge narodnosti za sedaj vsaj na Ogerskem, Sedmograškem itd. in to tim več, ker je znano, da se izvirno njihovo plemo ravno ne odlikuje, bodi si iz tega ali onega vzroka, po posebni plodovitosti in se toraj tudi jako po mlem množi.

To prizadevanje voditeljev madjarskih v mislih ima je bode vsak lahko razumel, zakaj se tako napenjajo, da bi ko naj prej cela njihova domovina le z samimi Madjari obljudjena bila. Pe vendar se zastonj napenjajo in stopaje tako naprej brez vsega obzira padejo lahko sami v nesrečo. Če razumejo resnico, da se ima in mora narod kakor posamezen človek le po svojih močih obnašati, si morejo gotovo z drugimi narodi vred na Ogerskem in poleg njih postaviti dobro bodočnost, nad njimi pa nikdar. Morda si Madjari, Srbe, Hrvate in druge ogerske Slovane pomadjarjajoči vedo sveta. Ali že tudi Rumuni, drugi napotek vzdigujo mogočno svojo glavo. Zato je prva dolžnost Madjarov in lastna njihova korist, da se opustivši dosedajne napore na škodo drugih narodnosti prijateljsko in bratovsko, kakor je indi bivalo, spravijo z svojimi deželani drugih plemen svoje sicer goječi pa tudi ostalim, kar je njihovega, vošeči in puščajoči. Dru-

gače sami za sebe bič pletu, kajti o velikem kraljevstvu madjarskem ne more biti govora, ampak sami Madjari morejo propasti v valove ogromnega morja, ktero so sami z svojo ošabnostjo in svojevolskosti razburkali.

Tega narodu madjarskemu nikakor ne želimo, zato bi se jihovi voditelji imeli ztreznosti in zavesti, da narod svoj vodijo po nevarnih potih.

Zgodovinski spominki za prosto slovensko ljudstvo.

III.

Mala Svetina.

Spisal

Davorin Trstenjak.

Na lepem griču nad železno cesto, ktera drži skoz Ponikvo, Sentjur v Celje v šentvidski fari stoji zala cerkva, ktere j ljudstvo pravi: mala Svetina, ali tudi: mati božja na Zaveršji. Ljudstvo pripoveda, da so jo hajdje (pagani) zidali. Prednja stran (svetišče) je v čistem starem gotičkem slogu (podobi) zidana, rebra imajo starogotška znamenja (grbe) in zunajni stebri so kaj zanemivi za tiste, kateri se pečajo z znanostjo starih cirkvenih stavb. Kamen z gotičskimi črkami ima napis: Anno Domini Millesimo quinto Mariae beatae Virgini, po slovenskem: Leta Gospodovega 1005 v čast častitljive Divice Marie. Tako je cerkva 862 let stara, stareja ko konjiška, ali Zajeklošter. *) Doslej ni še nje nobeden zgodovino pisec omenil, in si njene podobe posnel. Vtegne ta zgodovinska črtica marsiktere ga prijatelja starih cirkvenih stavb tje privabiti. Leta 1005 je vladal cesar Henrik (Arih) II., kateri je Salburškemu škofijstvu poklonil imanje (praedium, pronja) Admunta v gornjem Štajeru.

Še neke j o realnih šolah.

(Konec.)

Misel o realnih učiliščih ni nova, in spada naj manj v 16. stoletje nazaj. Kakor se je v srednjem veku vse okoli latinskega in tudi okoli grškega jezika vrtilo, povestnica in zemljepis pa se samo po imenu predavala, so se pozneje na Nemškem v nekih gimnazijah posebni realni razredi delali, kder so učenci, želeči se popolnoma za praktično življenje izobraziti od nauka klasičnih jezikov oproščeni bili, in se zato realnih predmetov obširneje učiti morali, tako se je v novejših časih o drugi osnovi šolski borilo, in v totem duhu so se gimnazije premenile, in to spet prvo na Nemškem, kder se je v gimnazijah, na novem temelju osnovanih, tudi povestnici, zemljepisu, prirodoslovnim predmetom, risanju zasluženno mesto dalo. Kakor k vsemu, je tudi k temu Avstrija prisiljena bila, in trebalo je potresa 48. leta, da premeni svoje gimnazije na že 40 let stari osnovi pruski. Ali pravi začetek važnosti in dobe posebnih realnih učilišč je franoski prevrat na koncu pretečenega stoletja, kder so se na temelju novih načel novi odnošaji društvenega življenja osnovali, kder je svet dosedajnega idealizovanja potisnen očividno na polje realnega življenja. Dalje se to da pripisati silnemu napredku in razvitku realnih znanosti: procveta je tehnologija in ž njo obrtni ja in kupčija. Na temelju socijalnih načel je svoboda politična, na toti osnovi samostalnost narodov, in iz nje sledi velika ideja narodnosti. Ponosen na svojo narodno moč, hoče vsaki narod drugega prekositi; v sled tega ni zadovoljen samo z umno prevago, potrebuje še materialne moči: vsaki narod tedaj hoče, da si povzdigne narodno gospodarstvo; k temu pa so realne šole, kder se za prihodnjega državljana v zgori navedenih realnih znanostih, kakor v naj bogatejših izviri narodnega gospodarstva podučevajo ne ovrgljivo potrebni pogoj.

Tirjajo tedaj in snovajo drugi in srečnejši narodi tako množino realnih šol, kder se mladež deloma neposredno za praktično življenje izobražuje, deloma za višje tehniška učilišča pripravlja; iz tega pa mora slediti, in prepriča nas vsakdanja skušnja, da so narodi, zaostavši glede ovih zavodov, zaostali tudi v materialnem stanju za drugimi narodi.

Ako pa pogledamo na zemljepisni, klimatični in prirodopisni položaj naše slovenske zemlje, bode vsaki se prepričal,

*) Zajeklošter je ustanovil štajerski markgrof Ottokar leta 1151.

da je v nji dovolj faktorov za razvitek narodnega gospodarstva. Rodovitna, velika polja, brezštevna množina plodonosnih dolin, vinorodni bregovi, na kratko, le produktivna zemlja. Blago v sredi zemlje še nam ni znano, ker se še ni kdo ni vzdigovanja njegovega lotil; svobodno bi pa rekli, da se ne vkanimo, če trdimo, da tudi ona v sebi bogastvo ima, kakor se tu i tam po primerku nekaj od krije. Zraven vsega tega pa imamo najprvi pogoj gospodarskega razvitka svoj zdravi marljivi, slovenski narod, bistre glave, zdravih misli, in poštenega srca, vesel, in potrpežljiv; žalibog, da je vendar tako siromašen! Znani so sicer izviri, iz katerih so tolike nevolje naš narod poiskale; alj eden od njih je ta, da so učilišča, ktera so pri drugih narodih, kakor najvažniši pogoji materialnega blagostanja, pri nas komaj po imenu poznana.

Prva naša naloga tedaj je, da sami pripomoremo od države pa tirjamo, da nam ustanovi slovensko realno učilišče, katerih naloga je, iz mladenčca izobraženega, moralnega državljana narediti. Da bi nam kdo zavrnil, kdo nam k temu pravico da, odgovarjamo mu, da je pravica državljanov vsakega naroda, od države tirjati, da za njihovo duševno kakor materialno dobro skrbi, tako stara, ko davek. Skrbeti mora tedaj država za nas, dokler davek od nas tirja in s tim boljše, kolikor nam ga povikša.

Bodislav.

Dopisi.

Iz slov. Bistrice 23. avg. Vpeljava slovenskega jezika v naše kancelize. Spet je zaradi tega prišel ministerski ukaz na vse politične uradnike na slovenskem Štajarskem, Kranjskem, Koroskem in Primorskem, kateri se pa ne zlo razločuje od vseh poprejšnjih enakih ukazov, in menda tudi ne bo imel večjega vpeha, kakor vse poprejšnje zapovedi. G. minister priporočuje (ljubše bi nam bilo, ko bi gg. ministri ne samo priporočevali ampak zapovedovali, kakor so tega navajeni v vseh drugih stvareh) „naj se za to skrbi, da se politični uradi vsemu ugibajo, kar bi Slovincem utegnilo biti povod k pravičnim pritožbam (kolikokrat so že naznanjevali Slovenci svoje pravične pritožbe, kolikokrat se nam je že vse obetalo, dopolnovalo pa dozdaj še — nič; pa kaj rečem, saj smo dobili abecednik). Pred vsem, nadaljuje g. minister, naj se na to gleda, da se vse slovenske vloge brez zadržka sprejemajo in na prvi stopnji tudi v slovenskem jeziku reševajo in da se v vseh uradih rabi slovenščina, če to stranke žele! (Ali ni vsa ta priporočba enaka a-b-c-dniškemu ukazu? Slovenščina se mora rabiti v uradnih, ali pa tudi pismente, ni nikjer naravnost povedano. In dostavek: če to stranke žele, so nam že znana zadnja vratica, zmirom odprta tistim, katerim je narodna ravnopravnost trn v peti.) Še to pravi g. minister, naj se ozir jemlje na to, da so gg. uradniki v slovenskih krajih zmožni slovenskega jezika, in ko bi se kazala potreba, da se napravijo potrebne prestave uradnikov.“ — To je tedaj jedro ministerskega odgovora na memorandum slovenskih državnih poslancev. Malo smo pričakovali po abecedniku, vendar smo se nadljali, da se bo vsaj nekaj zgodilo, da se bo resno zapovedovalo, od tega in tega časa (v 4, 6 mescih) se mora po vsem Slovenskem začeti slovensko uradovanje. Mesto takega ukaza prišla je pohlevna priporočba, od ktere se bo nekaj dni govorilo po uradnih, potem pa bo mirno šla ad acta, češ da nobena stranka ni izrekala želje. Še nekaj. Dostavljeno je temu ukazu, da na Štajarskem se bo prav lahko slovenski uradovalo, ker so razun 10 izmed 131 državnih uradnikov vsi zmožni slov. jezika. To pač mora biti velika pomota in menda se je le hotelo reči, da med vsemi 131 jih je samo 10, kateri bi kaj znali rabiti slovenščino ustmeno in tudi pismente. Ta še ne zna slovenski, kateri popačeno lomi nekatere slovenske besede, zmešane z nemškimi, tako da ga more razumeti le bistroumen naš kmet. Od takega zlobodranja do popolnega znanja slovenščine je še neizmerno velik korak. Ta korak pa ti gospodje ne bodo stopili naprej, dokler se ne bo izrekel končni rok (termin), po katerem se začne slovensko uradovanje. Dokler se to ne zgodi, bodo vse take zapovedi brez vpeha in slovenščina ostala rečna pastirka. Tega pa, za Boga, si mi Slovenci za Avstrijo nismo zaslužili. Vselej v najnevarnejših nevihtah, stali smo zvesto za slavno ces. rodbino in za obstanek Avstrije. Zato bi pa tudi radi vsaj enkrat uživali enake pravice z drugimi narodi našega cesarstva. Naj pomislijo državniki, ki zdaj v rokah

držijo krmilo Avstrije, da morebiti, nenadoma pride huda ura, v kterej bo šlo za obstanek države. Naj torej prenehajo stiskati nas Slovence k steni. Sedemnajst milijonov nas je v Avstriji, tedaj več kot polovica vseh prebivalcev. Mi ne tirjamo nič prenapetega, mi nočemo razdirati cesarstva, pa tudi tega nismo volje, žrtvovati našo narodnost na oltarju nikdar sitih Madjarov in Nemcev. Spoznali smo, da nas stoletno ponemčevanje ni spravilo za eno stopnjo naprej, temuč nas zadržavalo v nevednosti, nam torej bilo v veliko nesrečo. Zdaj pa, ko smo začeli se poprijeti domačega jezika, brati slovenske časnike in knjige, katerih na tisoče vsako leto pride med prosto ljudstvo*), se je tudi širila omika med nami, in lehko bi se povekševalo občno blagostanje, ko bi mi našli podpore tam, od kod imamo pravico, jo pričakovati. Še enkrat kličemo našim državnikom: dopolnite nam naše pravične želje in ne podkopljajte sami zaupanja ljudstva do vlade, kajti če pravi prislovica, da pridna žena podpira tri ogle hiše, se lahko reče še z večjo pravico, da zaupanje in ljubezen narodov podpirata vse štiri ogle države.

Iz Maribora. V nedeljo 25. t. m. je bila v naši novi čitavniški dvorani prva mala beseda, pri kateri se je igrala gledišna igra, „Strup“. Igrali so jo vrli naši dobrovolci in sicer tako dobro, da je vse zadovoljno bilo in da se je želja izrekla, naj bi se spet v kratkem kaka šaloigra na oder spravila. Če ravno smo oznanili samo malo besedo, je vendar došlo toliko ljudi, da je naša prav velika čitavnična dvorana celo polna bila (bilo je više 200 ljudi) in da se je že pri tej prvi besedi zadosti jasno pokazalo, da nam je take dvorane že davno potrebno bilo. Naj bolj pa nas je razveselilo to, da so nas obiskali dragi naši brati iz Ptuj, sv. Lenarta in iz rodoljubnega Frauhamu, sploh pa tudi, da je bilo pri besedi mnogo kmetijskih ljudi, kar želimo, da bi se večkrat zgodilo. — Tudi lepe narodne pesmi so se glasile, ktere so posebno lepo pevali Frauhamčani. — Hvala jim in vsem rodoljubom, kateri so nas obiskali!

Iz Brežec. S. K. Tetka „Tagespošta“ je 19. t. m. zopet dobila mastni grizelj, ki ji bo gotovo življenje za nekoliko let podaljšal. Došel ji je namreč iz naših nemško-liberalnih Brežec dopis, ki puhti golega sovraštva do sv. vere in bogočastja, dopis, ki ga je zapečatila nesramna laž in nevednost. — Povej, ljubi „Gospodar“, tistemu dopisniku, da božji poti niti v moralnem, niti v ekonomičnem oziru kmetu škodljivi niso.**) Če se vbogi kmet teden za tedom celi dan trudi in vbija, da si pridela potrebnega kruha, zakaj bi se mu zamerilo, ako išče tolažbe in pomoči v svojem težavnem stanu tam, kamor ga srce vleče, pri tistem, od kterege ves blagoslov pride? — Smili se nam v srce dopisnik, ako se boji, da bi zavoljo treh romarskih dnevov, ki jih v Brežcah imamo (14. febr., 2. in 16. avg.) gospodarsko delo v treh deželah (na Kranjskem, Hrvaškem in Štajerskem) vtegnolo tako zaostati, da ne bi on imel kaj jesti. Omilujemo ga pa tudi, ker ga srce grozno boli, da na breških semnjih se ne snide toliko ljudi, kakor pri sv. Roku češ, da celi semenjski dan pohajkovati in se po krčmah potikati ni tolika zguba zlatega časa, kakor na praznik priljubljenega svetnika biti pri sv. maši. — Pustite, pustite, gospod dopisnik, ljudstvu še tisto iskrico vere in pobožnosti, ki jo ljudje vkljub vsemu zapeljevanju in pohujšanju, hvala Bogu, še imajo. — Čuditi se je le, da ljudje, ki znabiti v celem letu ne vidijo znotrajne crkvene stene, se toliko ponižajo, da pridejo opazovat, kaj kršanski romarji 18. avgusta v cerkvi sv. Roka delajo. Bolj verjetno nam se zdi, da je dopisnik rajši poslal drugega ogleduha; saj tudi kovač ima klešče, da mu ni treba razbeljenega železa prijemat s roko. — Če je temu tako, potem smemo povedati dopisniku, da si je prav nerodnega in celo nevednega sporočevalca izbral. Zakaj čeravno so „večeri tako lepi in jasni“ je vendar tisti oglednik prav slabo vidil. Tam na ledini za cerkvo so sedeli vtrujeni romarji iz Hrvaškega, in se okrepčevali s lukom (čebulom) in s požirkom seboj prinesenega vina. To imenuje slabovidni ogleduh „irdischen Genüßsen fröhnen.“ Izraz pa: „alle Andacht verges-

*) Samo družba sv. Mohorja je razposlala letos nad 10.000 vezkov slov. knjig. Naj nam še oporeka kdo, da Slovenci nimajo svojih knjig in jih nočejo brati, ker jih ne razumejo.

**) Mislimo, da g. dopisatelj sam nikakor ne odobrava napak, ktere se v časih na stezi „na božjo pot“ godijo. Vred.